

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research Methods)มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรมในบริบทของชุมชนชายแดนไทย-ลาว และเพื่อวิเคราะห์กระบวนการแปลงทุนทางวัฒนธรรมไปเป็นกลไกในการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในการวิจัยทั้งหมด 3 แนวคิดประกอบด้วย แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม และแนวคิดการจัดการป่าชุมชน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาการเก็บ ข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการและเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การจัดประชุมกลุ่มย่อย ตลอดจนการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนป่าสะแกก่อตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2471 หรือประมาณ 80 กว่าปีที่ผ่านมา ในอดีตชุมชนอยู่ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ชุมชนจึงมีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเพื่อเป็นแหล่งทำมาหากินในการดำรงชีวิตอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง ส่งผลทำให้สถานการณ์ปัจจุบันเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จากการใช้ประโยชน์ที่ขาดการระมัดระวัง มีการบุกรุกพื้นที่ป่าจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งลักษณะของใช้ประโยชน์จากป่าและการขยายพื้นที่การเกษตรจำนวนมหาศาลเพื่อรองรับพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวโดยเฉพาะยางพาราและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ อย่างไรก็ตามชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญเพื่อการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศมากยิ่งขึ้นจากผลกระทบดังกล่าวโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้เนื่องจากเป็นแหล่งกำเนิดของทรัพยากรอื่นๆ ที่ชุมชนให้ความสำคัญในฐานะแหล่งต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตและแหล่งอาหารของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยแบ่งทุนทางวัฒนธรรมที่มาจากวัฒนธรรม 2 ประเภท ได้แก่ 1) วัฒนธรรมที่อยู่ภายในชุมชนคือ ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” โดยการปฏิบัติผ่านพิธีกรรมเลี้ยงบ้าน ป่าคงหอหรือพื้นที่ป่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ 2) วัฒนธรรมที่มาจากภายนอกชุมชนคือ ระบบความสัมพันธ์และ

และภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ 2) วัฒนธรรมที่มาจากภายนอกชุมชนคือ ระบบความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม สิ่งเหล่านี้ได้ถูกนำมาปรับใช้และการสร้างคุณค่าใหม่กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังและอำนาจในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน ขณะเดียวกันทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ผ่านกระบวนการแปลงทุนเพื่อเป็นกลไกในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ผ่านองค์ประกอบด้านการจัดป่าชุมชนที่สำคัญ 4 ส่วน ได้แก่การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า ระเบียบกฎเกณฑ์ องค์กรประชาชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งถือได้ว่าเป็นความรู้ที่สะสมอยู่ในตัวตน (Innate knowledge) และคงความเป็นสถาบันของชุมชนท้องถิ่นเอาไว้ได้สามารถนำมาใช้เป็นรากฐานหรือกลไกในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้เป็นอย่างดี ทั้งทางเศรษฐศาสตร์เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ต่อชุมชนและปัจเจกระดับครัวเรือน เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันสิ่งเหล่านี้ถูกหยิบยกและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ของชุมชนที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความสมานฉันท์ ยึดเหนี่ยวความเป็นชุมชนท้องถิ่นเอาไว้ได้บนพื้นฐานประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมในอดีตถึงปัจจุบัน

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นภาพที่สะท้อนวิถีการปรับตัวและความพยายามในการดำรงชีวิตของชุมชนท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดทั้งเป็นปฏิบัติการเพื่อสร้างพลังและอำนาจในการต่อรองจากนโยบายการพัฒนาของรัฐที่จะเกิดขึ้นภายใต้กระแสบระบบการผลิตภายนอกที่มุ่งเน้นการพัฒนาแบบทุนนิยมและการประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มเติมในอนาคต ชุมชนบ้านป่าสะแกได้พัฒนาหรือสร้างกลไกทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน ผ่านรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบดั้งเดิมบนพื้นฐานวัฒนธรรมพื้นถิ่นและการจัดการแบบพัฒนาหรือสมัยใหม่ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนโดยชุมชน

This research is conducted through qualitative research methods with objectives to analyze the cultural capital components in the contexts of Thai-Laos bordering community and to analyze the process to transform these cultural capitals to be mechanisms in community-based forest management. The theoretical concepts of the research were community cultural, cultural capital and community forest management. The field methods and tools used in the research were in -depth interview, semi-structured interview, focused group discussion as well as participatory and non-participatory observations.

Research found that Pa Sakae community was formally established in 1928 or around 80 years back. The community was surrounded by rich natural resources and good environment in the past and people were highly and continuously dependence on and utilized forest resources for their main livelihoods. As a result, environment and natural resources were highly degraded due to over harvesting and forest encroachment from people inside and outside the community to turn vast amount of land into mono-cropping especially Para rubber and maize. These resulted with natural disasters which had then raised people's awareness in environmental and ecosystem rehabilitation to reduce those impacts, especially forest as the primary source of other resources and as crucial watershed area to serve local livelihoods. Therefore, the cultural capitals have become an important tool in this community-based forest management process, these cultural capitals derived from two types of cultures 1) the internal cultures such as the believes of ancestors' spirit which practiced through rituals called 'leang ban', 'pa dong hor' or sacred forest, as well as other wisdoms or knowledge, and 2) cultures that adopted from outside such as the relationship systems and social networks which have been adjusted and reproduced the values to become cultural capitals to strengthen and empower community-based forest management. Consequently these cultural capitals have been transformed towards four components of

community-based forest management including forest utilizations, rules and regulations, community organizations and external supports. These were recognized as “innate knowledge” which hold the sense of local institutions and become appropriate mechanisms of forest management. Considering economic aspects, the process like this benefits to not only for community but to individual household to become resilience towards the rapid changing situations, at the same time such process can be applied to resolve other problems in the community to maintain unity and sense of local cooperation, back up with their long term cultural history.

This process reflects local resilience and efforts to maintain their livelihoods under the rapid changing environment as well as empowering themselves to respond to government policies which emphasize bringing external inputs, capitalism and declaring more protected forest areas. The community at Pa Sakae has developed their own cultural mechanisms that can be used as the tools in community-based forest management through traditional forest management system which included local traditional cultures along with the recent developed management systems for more effective and efficiency in community-based sustainable forest management.